

REPENSAR EUROPA (2): Els límits geogràfics

written by Joan Fonollosa | 12 de juny de 2019

Aquest és el segon article d'una sèrie de sis que ha dut a terme l'autor. Podeu llegir el primer en el [següent enllaç](#).

Tota construcció política –i Europa ho és, sens dubte– necessita un mapa. Un dibuix que no només delimiti el territori del qual estem parlant, sinó que permeti als ciutadans una identificació gràfica amb el projecte. En aquest sentit, el mapa és tan important o més que la bandera o l'himne, i en alguns casos esdevé un autèntic símbol nacional: la pell de brau espanyola, la bota italiana o l'hexàgon francès són els exemples més clars i propers.

La Unió Europea té una bandera i un himne que han aconseguit una raonable identificació dels ciutadans, però és evident que no té aquest mapa. Tots tenim al cap el mapa d'Europa que ens van ensenyar a l'escola i que el general De Gaulle va definir molt bé: Europa, de l'Atlàntic als Urals; però aquest és un mapa físic, no polític, que ignora problemes com ara Turquia, Israel o Rússia per citar només els casos més evidents. I sense un mapa clar que ens digui no només on acaba avui Europa sinó quins són els límits del projecte és molt difícil saber de què estem parlant.

Què és Europa i què no és Europa? Quins països poden aspirar a formar-ne part algun dia i quins no? Segons les diferents organitzacions europees, no només les polítiques, Europa pot tenir uns límits molt variables. La UEFA i la FIBA, que regeixen els dos esports més populars el continent, inclouen Israel, malgrat que des d'un punt de vista estrictament geogràfic no té res d'europeu; fins i tot la UEFA inclou un país tan exòtic com el Kazakhstan. Constantinoble és sens dubte una ciutat cabdal en la història d'Europa; l'hem

d'excloure ara perquè el seu nom actual és Istanbul? Si la resposta és no, què passa amb Turquia, que en la seva major part ocupa un territori que es coneix precisament com Àsia menor? Ningú no dubta que Rússia és un país europeu, però aleshores... vol dir això que Europa arriba fins a Vladivostok? Només amb aquests exemples ja n'hi ha prou per demostrar que el problema és de tot menys senzill.

Segurament és per això que el pragmatisme europeu ha optat per no parlar-ne; tanmateix em sembla necessari fer-ho i aclarir de què estem parlant si volem emprendre de veritat un projecte de construcció europea creïble. No hi fa res que el mapa que ens surti sigui ara com ara inviable: es tracta de saber on anem, tot i que ja sabem que costarà molt, potser segles, arribar-hi i que, quan s'hi arribi, probablement no serà com l'hem dibuixat.

Dibuixar un mapa no vol dir que delimitem un espai privilegiat i, per tant, estem condemnant a l'ostracisme els que en quedin fora. Només vol dir que si hem de crear un "nosaltres" europeu hem de saber qui som, la qual cosa no ha d'impedir, ans al contrari, que siguem bons amics amb els "altres", els no europeus.

Intentem, doncs, fer-ne una aproximació. Em sembla que tots estarem d'acord en dir que, deixant de banda els enclavaments a altres continents –residus de l'època colonial i que a llarg termini és de suposar que emprendran el seu propi camí– el mapa d'aquesta Europa total és *grosso modo* un triangle, amb un vèrtex al Pol Nord. Examinem cadascun dels tres costats d'aquest triangle.

El límit occidental és el més clar: travessa l'Atlàntic, passa entre Islàndia i Grenlàndia –per la voluntat explícita dels islandesos i dels grenlandesos– i inclou Madeira, les Açores i, malgrat la seva situació molt meridional, també les Canàries. Fins aquí cap problema.

La meitat occidental del límit sud també és bastant clara: travessa l'estret de Gibraltar, deixa al nord tot el golf entre les penínsules Ibèrica i Itàlica, passa entre Sicília i Tunísia i continua cap a l'Est, al sud de Malta i Creta.

És aquí, en acostar-nos al vèrtex sud-oriental, on comencen els problemes. Hi ha consens en el fet que Xipre és un país europeu, malgrat un detall que solem oblidar: està clarament situat al sud de Turquia (mireu el mapa, potser tindreu una sorpresa). De fet, el cas de Xipre és només un cas particular del problema del límit cultural d'Europa, que aquí pren la forma del límit entre Grècia i Turquia. Hom està temptat de dir que el vèrtex sud-oriental del triangle europeu és al Bòsfor, però és evident que això comporta immediatament problemes de gran calat. Si la Turquia europea fos un estat diferent de la Turquia asiàtica, segurament el problema no s'hauria ni plantejat; però el cas és que no és així.

A partir d'aquí, la frontera oriental és, simplement, un misteri: Els Urals? El Pacífic? Rússia en queda fora? I Ucraïna? I el Caucas? El mar Caspi forma part de la frontera?

Aquí hi ha un problema per resoldre que requereix molta reflexió, pragmatisme i generositat. No goso anar més enllà de deixar el problema plantejat, que ningú ha dit que fos fàcil; en un article posterior, on parlaré dels protagonistes del procés, potser donaré algunes pistes d'una possible línia per trobar solucions.